

Олександр МІХНО,
директор Педагогічного
музею України,
доктор педагогічних наук,
старший науковий
співробітник ДНПБ України
імені В.О.Сухомлинського

120 років від дня народження Оксани Іваненко (1906–1997), письменниці, педагогині, дослідниці дитячої літератури

Народилася 13 квітня 1906 у Полтаві. З ранніх років перебувала в середовищі, де поєднувалися література й педагогіка: батько був редактором газети, згодом викладав літературу у школі, мама працювала вчителькою у притулку для дітей-сиріт. Уже в дитинстві виявила схильність до письма й інтерес до роботи з дітьми.

Навчалася у жіночій гімназії, потім – у робітничій школі. 1921 вступила до Полтавського інституту народної освіти, з 1923 продовжила навчання у Харківському інституті народної освіти на факультеті соціального виховання, який закінчила 1926. У студентські роки поєднувала навчання з практичною педагогічною діяльністю, працюючи

Квітень 2026. Постаті

вихователькою в дитячих будинках і колоніях для неповнолітніх (зокрема в колонії під керівництвом А. Макаренка) Під час навчання була секретаркою редакції журналу «Дитячий рух», що стало важливим етапом її входження у сферу дитячої літератури та педагогічної публіцистики.

1928 вступила до аспірантури Українського науково-дослідного інституту педагогіки (нині Інститут педагогіки НАПН України), яку закінчила 1931, захистивши дисертацію «Дитяча літературна творчість». Очолювала секцію дитячої літератури при інституті, працювала редакторкою у видавництвах, а також у журналі для дошкільнят «Тук-тук», активно долучаючись до формування теоретичних засад і практики української дитячої літератури.

Як письменниця дебютувала 1925, а в 1930-х роках створила низку творів для дітей, у яких поєднала художність із пізнавальністю. Була серед тих, хто обстоював значення казки в дитячому читанні як важливого засобу розвитку уяви й мислення. Значну увагу приділяла історико-біографічній прозі; результатом багаторічної праці став роман «Тарасові шляхи» (1961).

У 1944 повернулася до Києва, працювала редакторкою журналу «Барвінок», продовжуючи літературну діяльність. Її творчість вирізняється поєднанням літературного таланту з глибоким педагогічним чуттям, спрямованим на виховання гуманістичних цінностей, любові до природи, історії та рідного слова.

Перекладала казки з данської, французької та німецької мов, особливу увагу приділяючи творчості Г. К. Андерсена. Серед її перекладацького доробку – казка

«Дикі лебеді», 1979, з якою можна ознайомитися на сайті Педагогічного музею України. Книжки О. Іваненко ілюстрували відомі художники В. Касіян, А. Базилевич, С. Караффа-Корбут.

Лавреатка Шевченківської премії –1986 за книгу «Завжди в житті».

Померла в Києві 17 грудня 1997. Похована на Байковому цвинтарі.

140 років від дня народження Аристарха Терниченка (1886–1927), агронома, педагога, політичного та державного діяча

Народився 15 квітня 1886 в м. Охтирка на Сумщині. Закінчив Харківське (Дергачівське) середнє землеробське училище в 1908 та сільськогосподарське відділення Київського політехнічного інституту в 1916. У 1908–09 мешкав у містечку Драбів на Черкащині, де брав активну участь в житті місцевої громади: ініціював заснування першої громадської української бібліотеки та створення першого споживчого товариства. Ще студентом розпочав видавати перший український сільськогосподарський часопис «Рілля», де був редактором і автором більшості статей. В 1909–11 співпрацював із тижневиком «Село», видавав сільськогосподарські брошури, плакати та «Календар-народник». У 1913 навколо «Рілля» під його керівництвом,

з метою популяризації сільськогосподарських знань серед українського селянства, було створено товариство «Український агроном».

Після Першої світової війни працював на адміністративних посадах у земельних установах Київської губернії, а в добу Української Центральної Ради – в урядових установах. У січні 1918 призначений міністром хліборобства Української Народної Республіки, пізніше обіймав посаду заступника міністра земельних справ. 1920 ініціював відкриття сільськогосподарських технікумів у Білій Церкві та Черкасах.

У радянський період очолював Київську філію Сільськогосподарського наукового комітету України, був редактором його видавничого органу «Агроном» (1923–26), а також журналів «Трудове господарство» (1920) і «Село» (1922). З 1922 працював доцентом, а з 1923 – професором Ветеринарно-зоотехнічного та Сільськогосподарського інститутів у Києві. Викладав дисципліни «Харчові рослини», «Державні і громадські заходи в сільському господарстві», «Часткове хліборобство».

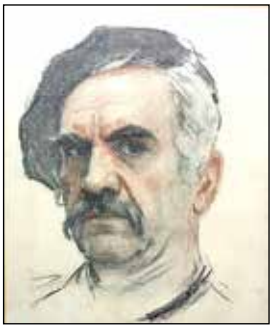
Педагогічна діяльність вирізнялася активною участю в організації навчального процесу та спрямованістю на підвищення загального рівня знань студентів у галузях кормовиробництва, рослинництва, ґрунтознавства й організації сільськогосподарського виробництва. З червня 1925 при Київському сільськогосподарському інституті було відкрито педагогічне відділення для підготовки викладачів агрономічних дисциплін, де А. Терниченко читав курс з методики викладання агрономічних практик.

Автор 32 книг та майже 400 наукових і науково-популярних статей, зокрема перших українських підручників для

студентів та агрономів-практиків: «Курс хліборобства: Грунтознавство», «Курс хліборобства: Загальне хліборобство», 1918; «Земельна справа на Україні», 1917; «Курс скотарства», 1918; «Природні сіножаті, їх поліпшення і культура на Україні», 1923. За його редакцією видано (по смертю) перше україномовне науково-популярне енциклопедичне видання з сільськогосподарської тематики «Енциклопедія сільськогосподарства», 1927.

Помер 1 лютого 1927 у Києві, похований на Байковому цвинтарі.

100 років від дня народження Петра Басанця (1926–2007), живописця, графіка, педагога

Народився 23 квітня 1926 в с. Бурімка на Чернігівщині. Учасник Другої світової війни (мобілізований 1944, рядовий, телефоніст), був поранений. 1947 демобілізувався. На фронті вів щоденник у малюнках. 1952 з відзнакою закінчив Одеське художнє училище ім. М. Грекова, 1952–58 навчався у Київському художньому інституті (майстерня Карпа Трохименка). Його вчителями були також Тетяна Яблонська, Віктор Пузирьков, Сергій Герасимов – митці, які сформували його як представника реалістичної школи.

Працював художнім редактором і завідувачем відділу редакції журналу «Зміна» (1958–61). Від 1961 – викладач кафедри живопису, згодом – кафедри малюнка Київського художнього інституту, з 1981 –

професор. Педагогічну діяльність поєднував із активною творчою практикою, утверджуючи принципи академічної школи рисунка і живопису. Важливе місце в його методиці посідали навчальні пленери: щорічно організовував виїзди студентів у різні регіони України, зокрема на Чернігівщину (Качанівка, Ічнянщина), де формували молодих митців відчуття природи, простору і національного культурного контексту.

Як художник сформувався в руслі реалістичної традиції, працював у галузі станкового живопису та графіки. У 1960–80-х створив низку полотен, у яких поєднав громадянський пафос із психологічною глибиною образу: «У рідному краї», 1964; «Танкісти», 1970; «Наш клас», 1975; «Додому», 1985; «Свято на Черкаській землі», 1986. Значне місце у творчості посідає історична тематика («Гонта під Уманню», 1991) та масштабні узагальнюючі композиції, зокрема «Україна духовна», 1999. Створив численні портрети українців – письменників (йому позували Павло Тичина, Олесь Гончар, Володимир Сосюра, Андрій Малишко та ін.), діячів науки і культури (Т. Яблонська, Г. Якутович, Г. Мелехов та ін.), робітників та селян (сотні графічних портретів зроблених для газети «Сільські Вісті»). Виконав розписи у вестибюлі Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2000–02).

1961 став членом Спілки художників України; 1990 удостоєний звання народного художника УРСР. Учасник республіканських і міжнародних виставок; персональні виставки відбулися у 1987–2002.

Вагомим свідченням його педагогічного впливу є коло учнів: серед них – Андрій Чебикін, Михайло Гуйда, Віктор Задорожний та ін. Педагогічну традицію

продовжила і його родина: діти – Юрій і Олександра Басанці – стали художниками, сформувавши мистецьку династію.

Помер 16 жовтня 2007 у Києві. За його заповітом, похований у рідному селі поряд з могилою матері.

120 років від дня народження Ростислава-Романа Єндика (1906–1974), антрополога, письменника, журналіста, педагога

Народився 28 квітня 1906 у селі Залуччя на Івано-Франківщині у родині освітянина: батько був управителем школи. Вже в гімназійні роки в Коломиї долучився до культурно-освітньої праці, яку разом із родиною провадив у гуцульських селах. У 1925 вступив на філософський факультет Львівського університету, де студіював філософію, історію та антропологію, що стала його основною спеціальністю. Наукові зацікавлення молодого дослідника привернули увагу професора Івана Раковського, з яким його поєднала тривала й плідна співпраця.

1930 здобув ступінь доктора філософії. Працював асистентом кафедри антропології Львівського університету, а 1934 став дійсним членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка (наймолодшим за віком). У 1934–35 здійснив наукове стажування в університетах Німеччини та Австрії. Напередодні Другої світової війни співпрацював

з Антропологічним інститутом у Кракові.

Після війни оселився в Мюнхені, де розгорнув активну наукову й освітню діяльність. 1953 габілітувався як професор Українського техніко-господарського інституту (УТГІ). У викладацькій роботі поєднував антропологію з історією та соціологією, орієнтуючи студентів на міждисциплінарні підходи й самостійну наукову працю. Значну увагу приділяв підготовці молодих дослідників, формуванню академічної культури та збереженню української наукової термінології в умовах еміграції. У жовтні 1961 став ректором УТГІ і залишався на цій посаді до кінця життя. Водночас очолював Дім науки в Мюнхені.

Автор понад 30 наукових праць з антропології, демографії та соціології. Серед найважливіших – «Антропологічні прикмети українського народу», 1934; «Вступ до расової будови України», 1949; «Антропологічна будова України» (в «Енциклопедії українознавства»). Як редактор і видавець опікувався науковими збірниками, монографіями та книжковими серіями, підтримуючи розвиток української науки поза межами Батьківщини.

Різнобічний талант Р. Єндика виявився і в публіцистиці та художній творчості. Від студентських років виступав із численними статтями, часто під псевдонімами, впливаючи на формування громадської думки. Є автором прозових і поетичних збірок, драматичних творів та афористики, що позначені динамізмом, ідейною напругою та глибокими роздумами над долею людини і нації. Вважаючи Д. Донцова одним із своїх вчителів, присвятив йому працю «Дмитро Донцов, ідеолог українського націоналізму», 1955.

Помер 15 лютого 1974 у Мюнхені.